
Miscellanea

Marta Treła

STUDENCI O ZNACZENIU SYSTEMU GWARANTOWANIA DEPOZYTÓW W CZASACH KRYZYSU – WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH

WSTĘP

Jedną z wielu metod łagodzenia skutków gasnącego powoli kryzysu finansowego były zmiany w systemach gwarantowania depozytów dokonywane w wielu krajach świata, w tym w Polsce. Były one wprowadzane od 2008 r. i dotyczyły zarówno podwyższenia kwot gwarantowanych, jak i skrócenia czasu wypłat środków. Decyzje o wprowadzeniu zmian w dyrektywie 94/14/WE, a także w wielu obowiązujących dotąd ustawach, niosły za sobą duże koszty. Musiały być więc poparte przekonaniem legislatorów, że przyczynią się one do znacznej stabilizacji systemu bankowego stojącego w obliczu kryzysu.

Aby zbadać, jak postrzegane jest bezpieczeństwo systemu bankowego w dobie kryzysu oraz jak istnienie systemu gwarantowania depozytów wpływa na deponentów, autorka przeprowadziła ankietę wśród studentów. Badanie to miało dowieść, czy kroki podejmowane przez ustawodawców mają szansę przynieść pozytywny rezultat.

1. Charakterystyka badań

Badanie zostało przeprowadzone na grupie 300 studentów studiów stacjonarnych czterech warszawskich uczelni – Politechniki Warszawskiej, Szkoły Głównej

Gospodarstwa Wiejskiego, Szkoły Głównej Handlowej oraz Uniwersytetu Warszawskiego. Narzędziem badawczym była ankieta składająca się z 13 pytań i metryczki dotyczącej nazwy uczelni, kierunku i roku studiów, płci oraz średniej ocen z ostatniego semestru. Ankieta była anonimowa i została przeprowadzona przez autorkę między 24 a 26 marca 2009 r. Ankietowanie polegało na rozprawdzeniu kwestionariusza podczas zajęć prowadzonych na poszczególnych uczelniach. Otrzymano 300 ankiet, co stanowiło 100% próby. Próba obejmowała po 75 respondentów z każdej uczelni, możliwie równą liczbę kobiet i mężczyzn oraz osób studiujących kierunki ekonomiczne i nieekonomiczne. Tabela 1 klasyfikuje ankietowanych według kryteriów zawartych w metryczce.

Tabela 1. Charakterystyka próby

Kryterium	Liczba ankietowanych	Ujęcie procentowe
Uczelnia		
Politechnika Warszawska	75	25,00 %
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego	75	25,00 %
Szkoła Główna Handlowa	75	25,00 %
Uniwersytet Warszawski	75	25,00 %
Kierunek studiów		
Ekonomiczny	156	52,00 %
Nieekonomiczny, w tym:	144	48,00 %
Kierunek ścisły	34	23,61 %
Kierunek humanistyczny	110	76,39 %
Nie podano kierunku studiów	0	0,00 %
Rok studiów		
I	82	27,34 %
II	69	23,00 %
III	132	44,00 %
IV	9	3,00 %
V	5	1,67 %
Nie podano roku studiów	3	1,00 %
Płeć		
Kobieta	151	50,34 %
Mężczyzna	145	48,34 %
Nie podano płci	4	1,34 %
Średnia ocen z ostatniego semestru		
< 3,50	48	16,00 %
<3,50; 4,50>	188	62,67 %
>4,50	61	20,34 %
Nie podano średniej ocen z ostatniego semestru	3	1,00 %

Źródło: opracowanie własne.

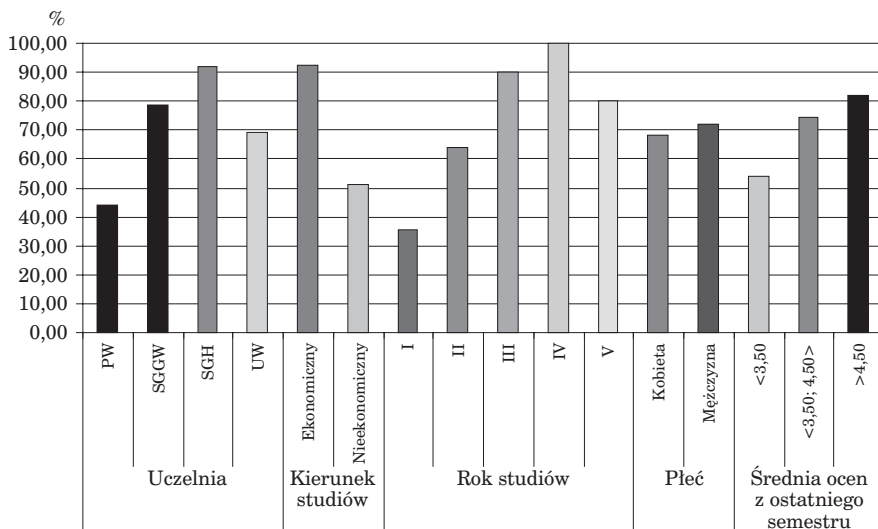
W niniejszym opracowaniu zostaną omówione jedynie te z pytań w ankiecie dotyczące subiektywnego postrzegania bezpieczeństwa wkładów bankowych w czasie kryzysu. Pytania na temat znajomości systemu gwarantowania depozytów zostały wyłączone z analizy.

2. Wyniki badań ankietowych

Pierwsze pytanie, jakie zadano ankietowanym, dotyczyło korzystania kiedykolwiek z wybranych usług bankowych: rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego, rachunku oszczędnościowego oraz lokaty bankowej. Spośród 300 badanych 51% osób stwierdziło, że posiadało rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy, 36% posiadało rachunek oszczędnościowy, natomiast 34% założyło lokatę. Ogólnie, 73% osób zadeklarowało posiadanie przynajmniej jednego z tych produktów, 27% nigdy nie posiadało żadnego z nich, natomiast 12% odpowiedziało, że posiadało je wszystkie. Wynika z tego, że większość studentów jest klientami banków, co wyraźnie wzmacnia wiarygodność badania. Daje się zauważyć, że z produktów bankowych korzystają przede wszystkim studenci uczelni i kierunków ekonomicznych (92% studentów SGH oraz 92,31% studentów kierunków ekonomicznych posiadało te produkty). Zaobserwować można wyraźny związek pomiędzy rokiem studiów oraz średnią oceną a popularnością produktów bankowych.

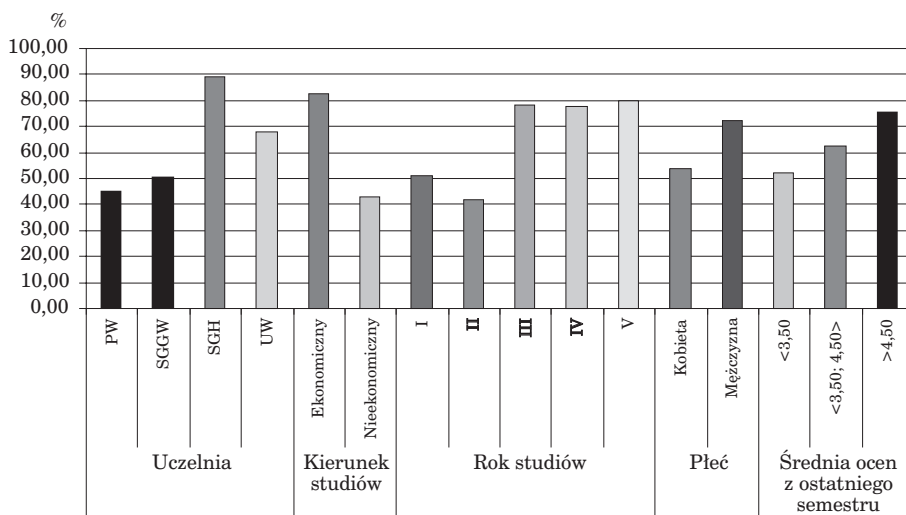
Kolejne pytanie zadane ankietowanym dotyczyło postrzegania przez nich bezpieczeństwa wkładów bankowych w tamtym czasie. 63% badanych odpowiedziało, że środki zgromadzone w bankach są bezpieczne. Jest to duży odsetek zważywszy na fakt, że wtedy media szeroko informowały o kłopotach systemu finansowego oraz o upadłościach banków. 28% badanych stwierdziło, że trudno powiedzieć, czy środki w bankach są bezpieczne. Tylko 9% ankietowanych uważało, że wkłady bankowe nie są bezpieczne. Analizując szczegółowo wyniki ankiety, daje się zauważyć, że przekonane o bezpieczeństwie lokat i rachunków bankowych są przede wszystkim osoby, które mają do czynienia z szeroko rozumianą ekonomią. Widać wyraźne zróżnicowanie pod względem uczelni (Szkoła Główna Handlowa jako uczelnia stricte ekonomiczna – 89,34% oraz Politechnika Warszawska jako uczelnia nieekonomiczna – 45,34%) oraz kierunku studiów (82,51% studentów kierunków ekonomicznych było przeświadczonych o bezpieczeństwie wkładów, a jedynie 43,06% studentów kierunków nieekonomicznych – ścisłych i humanistycznych – było tego samego zdania). Zauważalna jest również dodatnia korelacja pomiędzy rokiem studiów a postrzeganiem bezpieczeństwa środków ulokowanych w bankach. Ankieta wykazała, że kobiety są mniej ufne w stosunku do systemu bankowego niż mężczyźni – jedynie 53,67% pań uważało środki w bankach za bezpieczne, natomiast w przypadku mężczyzn odsetek ten był znacznie większy (72,41%). Z badania wyraźnie wynika, że istotny wpływ na odpowiedzi ankietowanych w tym pytaniu

Wykres 1. Korzystający z wybranych usług bankowych (ROR, rachunek oszczędnościowy, lokata)

Źródło: badania własne.

Wykres 2. Przekonani o bezpieczeństwie środków obecnie zgromadzonych w bankach

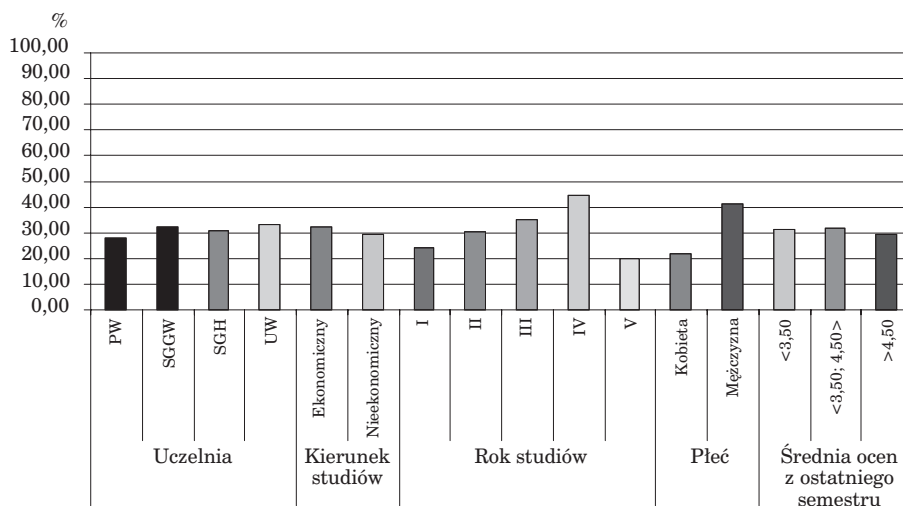

Źródło: badania własne.

miała również średnia ich ocen. Może być to związane z posiadaną wiedzą dotyczącą sektora bankowego. Student im jest bardziej zaznajomiony z mechanizmami funkcjonowania całego systemu, tym lepiej zdaje sobie sprawę, że środki w bankach, m.in. dzięki systemowi gwarantowania depozytów, są bezpieczne.

Pytanie kolejne 3 brzmiało: „Czy uważasz, że przed aktualnym kryzysem środki zgromadzone na rachunkach bankowych i lokatach w Polsce były bezpieczniejsze niż obecnie?”. Odpowiedzią prawidłową było „nie”, gdyż również przed kryzysem istniał system gwarantowania depozytów (niższe były jedynie kwoty gwarancji) i środki wtedy były tak samo bezpieczne. Odpowiedź prawidłową podało 31% ankietowanych, 29% nie miało zdania na ten temat, natomiast najwięcej bo 40% stwierdziło, że przed kryzysem środki w bankach były bezpieczniejsze. Postrzeganie bezpieczeństwa sektora bankowego zmienia się więc wraz z nastaniem kryzysu. Choć obiektywnie przesłanki bezpieczeństwa wkładów nie zmieniają się znacznie (gdyż istnieje system gwarancji depozytów, a w Polsce nie upadł żaden bank), to nastąpił ogólny spadek zaufania do systemu bankowego. Odmiennie niż w poprzednich pytaniach, w odpowiedziach ankietowanych nie da się wyraźnie wyodrębnić wpływu rodzaju i kierunków studiów oraz średniej ocen. Istotne zróżnicowanie wystąpiło w podziale na lata studiów oraz na płeć. 41,38% mężczyzn sądzi, że wkłady bankowe przed kryzysem były tak samo bezpieczne, kobiet mających takie samo zdanie jest aż o połowę mniej.

Wykres 3. Osoby uważające, że środki są aktualnie tak samo bezpieczne jak przed kryzysem

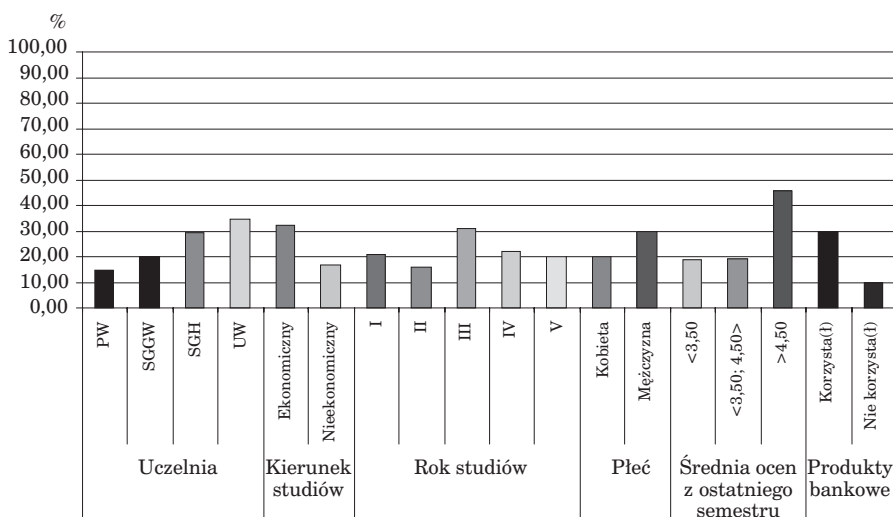

Źródło: badania własne.

Kolejne cztery pytania odnosiły się świadomości istnienia systemu gwarantowania depozytów, znajomości instytucji gwarantującej depozyty, a także obecnych i poprzednich sum gwarantowanych.

Pytania 8 i 9 dotyczyły wpływu istnienia systemu gwarantowania depozytów na decyzję o ulokowaniu środków w banku podczas kryzysu i w czasie wzrostu gospodarczego. W pierwszym z nich ankietowani mieli odpowiedzieć, czy gdyby nie istniał system gwarantowania depozytów to czy ulokowaliby wtedy (w czasie trwania kryzysu) swoje środki w banku. Studenci wykazali się niewielką skłonnością do ryzyka, gdyż jedynie co czwarty z nich by tak uczynił. Najwięcej ankietowanych, bo 39% odpowiedziało „trudno powiedzieć”. Pozostali, czyli 36%, nie ulokowałoby w tamtym czasie środków, gdyby nie istniał system gwarantowania depozytów. Łącznie więc 75% badanych nie ryzykowałoby lub miało poważne wątpliwości. Odpowiedzi te wskazują na silną potrzebę istnienia systemu gwarancji, gdyż jego brak negatywnie wpływa na decyzje alokacyjne uczestników systemu bankowego. Analizując odpowiedzi w podziale na znane już kryteria, które obrazuje wykres 4, największym zaufaniem do banków wykazali się studenci Uniwersytetu Warszawskiego. 34,67% z nich ulokowałoby swoje środki bez możliwości ich odzyskania w razie upadłości banku. Zbliżony procent studentów kierunków ekonomicznych odpowiedział tak samo na to pytanie. Wydaje się, że decyzja o alokacji środków bez istnienia systemu gwarantowania depozytów nie jest istotnie zależna od roku, na

Wykres 4. Osoby, które ulokowałyby w tamtym czasie środki w banku, nawet gdyby nie było systemu gwarantowania depozytów

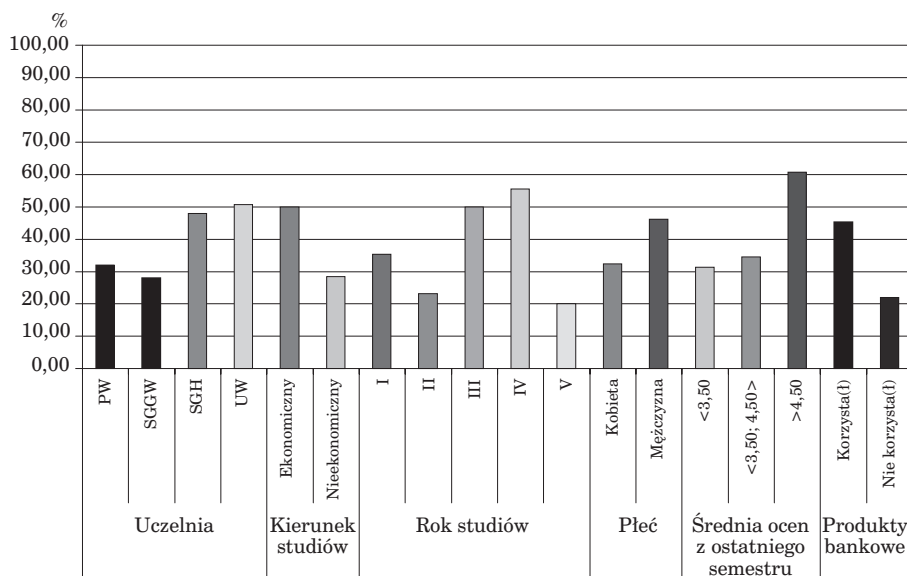

Źródło: badania własne.

którym ankietowany studiuje. Największy odsetek studentów w podziale na poszczególne kryteria, który odpowiedział „tak” na pytanie 8., to kategoria „studenci ze średnią ocen z ostatniego semestru powyżej 4,50”. Aż 45,90% z nich odpowiedziało na to pytanie twierdząco. Tak wysoki odsetek odpowiedzi studentów może wynikać z faktu, że im osoba lepiej zdaje sobie sprawę z funkcjonowania systemu bankowego, tym bardziej świadoma jest faktu, że aby bank upadł i tym samym środki w nim zgromadzone przepadły, musi zaistnieć jednocześnie wiele niefortunnych zdarzeń, a prawdopodobieństwo takiej sytuacji, dzięki chociażby istnieniu nadzoru finansowego, jest niewielkie.

Odpowiedzi udzielone przez ankietowanych na pytanie 9. dowodzą, że wnioski postawione podczas analizy pytania 8. znajdują potwierdzenie. Obrazują bowiem, że system gwarantowania depozytów wpływa stabilizująco na podaż wkładów bankowych. Pokazują również, jak atmosfera załamania koniunktury zmienia postrzeganie systemu bankowego i wagę systemu gwarancji. Na pytanie, czy ulokowałoby swoje środki przed kryzysem, gdyby nie było gwarancji, ankietowani odpowiedzieli następująco: 40% z nich przed kryzysem ulokowałoby swoje środki, co jest liczbą o 15 p.p. większą niż odpowiedzi na pytanie poprzednie. Zmalał również odsetek odpowiedzi negatywnych z 36% w pytaniu poprzednim na 26%. O 5 p.p. mniej jest

Wykres 5. Osoby, które ulokowałyby środki w banku przed kryzysem nawet, gdyby nie było systemu gwarantowania depozytów

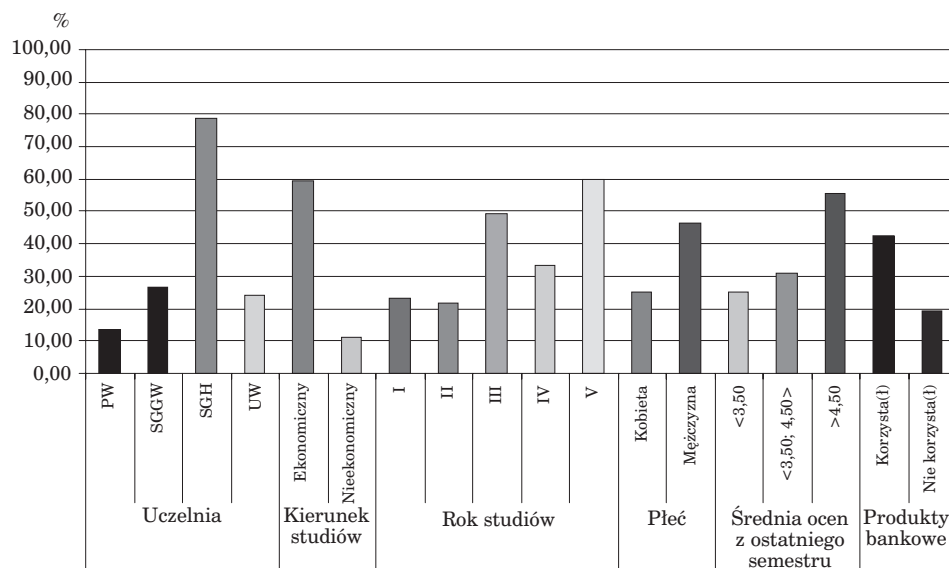
Źródło: badania własne.

studentów, którzy nie mieli na ten temat zdania. System gwarantowania depozytów jest więc ważny przy podejmowaniu decyzji o ulokowaniu środków w banku, a postrzeganie bezpieczeństwa środków zdeponowanych w bankach w czasach dobrej koniunktury i kryzysu jest odmienne.

Kolejne dwa pytania dotyczyły wiedzy na temat dwóch aspektów systemu gwarantowania depozytów – waluty, w której środki są gwarantowane oraz grup deponentów, których ochrona depozytów dotyczy.

Ostatnie dwa pytania zadane ankietowanym odnosiły się kwestii *runu na bank* i świadomości jego skutków oraz wpływu znajomości tego zjawiska na decyzje deponentów. W pytaniu 12 studenci zostali poproszeni o odpowiedź, czy wiedzą co to jest *run na bank* oraz jakie są jego skutki. Twierdząco odpowiedziało 36% badanych, natomiast 17% stwierdziło, że słyszało o takim zjawisku, ale dokładnie nie pamięta, na czym ono polega. Przy szczegółowej analizie odpowiedzi zarysowuje się wyraźna dominacja studentów uczelni i kierunków ekonomicznych (78,67% studentów SGH oraz 59,62% studentów kierunków ekonomicznych znało pojęcie i skutki *runu na bank*). Zaobserwować można znów wyraźne różnice w poziomie wiedzy mężczyzn i kobiet oraz osób korzystających i nie korzystających z wybranych usług bankowych. Widoczna jest również, po raz kolejny, znacząca dodatnia zależność pomiędzy wynikami w nauce studentów, a ich zaznajomieniem z pojęciem *runu na bank*.

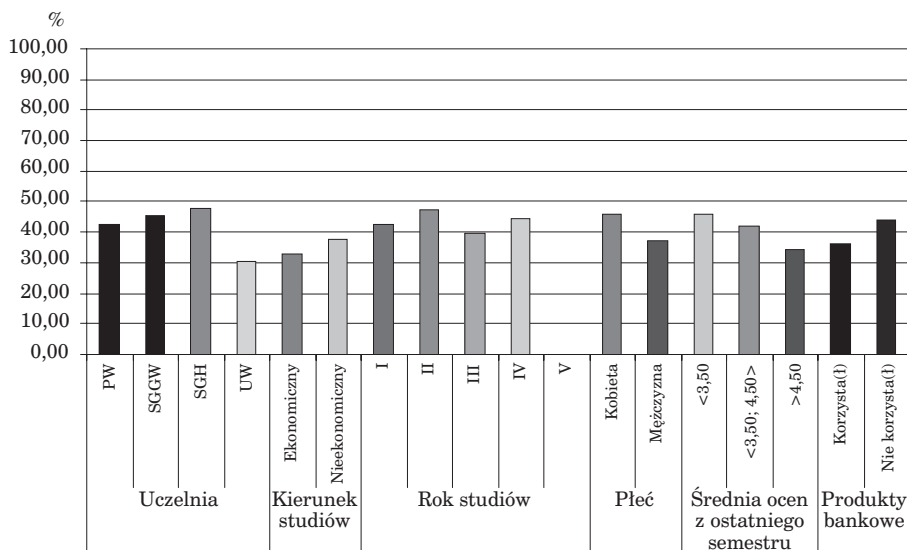
Wykres 6 Osoby wiedzące, na czym polega *run na bank*

Źródło: badania własne.

Wyniki uzyskane przy analizie pytania 12. posłużyły do zbadania wyników uzyskanych przy okazji pytania 13. Brzmiało ono: „Czy gdybyś usłyszał/-a o poważnych kłopotach finansowych swojego banku, to czy od razu próbował(a)byś podjąć stamtąd swoje środki?” 42% ankietowanych odpowiedziało twierdząco, 26% negatywnie, a 32% stwierdziło, że „trudno powiedzieć”. Pytanie 12 było celowo tak sformułowane, aby ankietowani mogli ustosunkować się do pytania 13., mając na względzie swoją odpowiedź na pytanie poprzednie. Autorka założyła, że kto odpowie na pytanie 12. „tak” (wie, co to jest *run na bank* i zna jego skutki, wśród których jest upadłość banku nawet o dobrej kondycji finansowej), na pytanie 13. powinien odpowiedzieć negatywnie. Wyniki nie potwierdziły do końca tych przypuszczeń, choć też jednoznacznie im nie zaprzeczyły. 26,17% ankietowanych, którzy wiedzieli, co to jest *run na bank*, nie próbowałoby od razu podjąć swoich środków z banku, zaś 39,25% próbowałoby wycofać swoje środki. Reszcie, czyli 34,58% osób trudno było się ustosunkować do tego pytania. Struktura odpowiedzi udzielonych na to pytanie dowodzi, że przy decyzji o podjęciu środków w razie niepokojącej sytuacji banku dużą rolę odgrywa psychika i spontaniczna chęć ratowania swoich oszczędności. Niewielki ma to związek z racjonalną oceną sytuacji, gdyż środki i tak byłyby deponentowi zwrócone przez system gwarancji depozytów. Można stąd wysnuć wniosek, że system gwarancji, jeżeli nie jest szeroko komunikowany i wy tłumaczony

Wykres 7. Osoby, które od razu chciałyby podjąć środki z banku, jeżeli usłyszałyby o jego kłopotach finansowych

Źródło: badania własne.

społeczeństwu, może mieć problemy ze swoją stuprocentową skutecznością, choć i tak niewątpliwie działa „uspokajająco” na deponentów (gdyby tak nie było, to wszyscy ankietowani odpowiedzieliby, że od razu zechcą wycofać swoje środki). Ogólnie biorąc, struktura odpowiedzi na ostatnie pytanie w ankiecie wyglądała następująco: najwięcej osób, które odpowiedziały „tak” to studenci SGH, SGGW i PW, natomiast największą racjonalnością wykazali się studenci UW. Osoby, które pozytywnie odpowiedziały na pytanie 13., to w większości studenci kierunków nie-ekonomicznych, z niską średnią ocen ze studiów i nie posiadający kont ani lokat bankowych.

PODSUMOWANIE

- Z analizy przeprowadzonych badań wynika kilka podstawowych prawidłowości:
- ❖ 63% studentów uważa, że środki zdeponowane w bankach w tamtym czasie były bezpieczne, co wydaje się być wynikiem zadowalającym w obliczu ówczesnych kłopotów sektora finansowego na całym świecie. Należy natomiast stwierdzić, że duża liczba ankietowanych uważała, że środki na rachunkach i lokatach przed kryzysem były bezpieczniejsze, co sugeruje, że sytuacja niepewności i zalamania w gospodarce zmienia postrzeganie bezpieczeństwa wkładów.
 - ❖ Gdyby nie istniał system gwarantowania depozytów, jedynie 25% ankietowanych zadeklarowało, że ulokowałoby swoje środki w banku podczas kryzysu. 36% osób by tego na pewno by nie zrobiło, reszta miałaby poważne wątpliwości. Dowodzi to wagi, jaką potencjalni deponenci przywiązują do systemu gwarancji. System gwarantowania depozytów wydaje się być szczególnie istotny w czasach kryzysu, gdyż na pytanie „Czy ulokował(a)byś środki w banku przed kryzysem, gdyby nie istniał system gwarancji?”, twierdząco odpowiedziało więcej osób, bo 40%, przecząco natomiast 26%. Z tych różnic wynika, że waga systemu ubezpieczania depozytów nabiera szczególnego znaczenia w dobie niepokoїв wywołanych niestabilną sytuacją sektora finansowego, a wszelkie działania zmierzające do poprawy funkcjonowania systemu gwarantowania depozytów korzystnie wpływają na stabilizację systemu bankowego i zwiększają poczucie bezpieczeństwa jego uczestników.
 - ❖ Za przeciętny należy uznać stan wiedzy ankietowanych dotyczący pojęcia *runu na bank* i jego konsekwencji. 36% znało to zjawisko (przede wszystkim studenci uczelni i kierunków ekonomicznych), 47% natomiast nigdy o nim nie słyszało. Wiedza na temat *runu na bank* nie do końca powstrzymuje przed chęcią podjęcia swoich środków w wypadku trudności finansowych banku, choć tę wolę dość znacznie ogranicza. Ogólnie 42% badanych wyraziło potrzebę wycofania swoich środków natychmiast po informacji o kłopotach finansowych banku, choć

zaledwie 39,25% spośród nich znało pojęcie *runu na bank* i jego konsekwencje. Wiedza na ten temat działa więc stabilizująco na sektor bankowy.

- ❖ W strukturze odpowiedzi na wszystkie pytania zaznacza się wyraźnie wyższy poziom wiedzy oraz świadomości funkcjonowania systemu bankowego studentów uczelni i kierunków ekonomicznych, tych którzy osiągają najlepsze wyniki w nauce, a także którzy posiadają wybrane produkty bankowe. Można wysnuć wniosek, że system gwarantowania depozytów jest więc skierowany przede wszystkim do osób „spoza branży” oraz tych mniej wykształconych i mniej ufnych. Takie osoby stanowią duży odsetek społeczeństwa, które nie musi znać zasad funkcjonowania sektora finansowego. Powinno ono jednak zdawać sobie sprawę z tego, że środki zgromadzone w bankach są bezpieczne. Miałyby to pozytywny, stabilizujący wpływ na gospodarkę, a także w przypadku kryzysu finansowego pomogłoby zapobiec panice bankowej.